

NOVEMBER 2019

Fælles udspil vedr. natur og biodiversitet i det åbne land

Baggrund

Naturen har brug for en hånd. Der er en voksende forståelse for behovet for en indsats og gode eksempler på vilje og initiativer. Men hvis den generelt negative udvikling i biodiversiteten skal vendes, er der behov for en markant opprioritering af indsatsen rettet mod at stoppe tilbagegangen i biodiversiteten. Udfordringen for biodiversiteten bunder i høj grad i manglen på plads til naturen samt en varig og effektiv beskyttelse. Der er derfor behov for både at øge den arealmæssige andel af natur, sikre en øget sammenhæng mellem eksisterende naturarealer samt øge kvaliteten og beskyttelsen af den eksisterende natur. Ligeledes er der behov for at styrke viden om biodiversitet både hos lodsejere og i befolkningen samt styrke befolkningens muligheder for at opleve naturen.

Indsatsen for natur og biodiversitet i det åbne land bør både rettes mod de egentlige naturområder og mod naturværdierne i jordbrugslandskabet, da disse også rummer naturværdier, som bør fremmes, blandt andet for at sikre at der opretholdes velfungerende økosystemer og fødekæder.

Samtidig med, at der er et behov for forøget fokus på tilstrækkelige og virksomme forvaltningsmæssige tiltag, er der et tilsvarende behov for målrettede virkemidler, der kan sikre en reel udmøntning af de ønskede tiltag – i form af positive incitamenter for jordejerne i kombination med passende lovgivning og øvrig regulering samt information og rådgivning. Det er i denne forbindelse afgørende, at tiltag til styrkelse af biodiversiteten sker i tæt samspil og med respekt for andre samfundsmæssige interesser – herunder opretholdelse og styrkelse af et konkurrencedygtigt jordbrugserhverv, liv i landdistrikterne samt gode muligheder for befolkningen for at opleve naturen og anvende den i rekreativt øjemed.

På denne baggrund har organisationerne bag dette udspil formuleret en række ønsker til grundlæggende principper for fremtidens naturforvaltning samt opstillet en række konkrete ønsker til politiske initiativer, der kan forbedre rammerne for naturforvaltningen og arealdisponeringen i det åbne land. Udspillet omhandler dermed ikke anbefalinger til forvaltning af eksisterende skove.

Ønskerne til politiske initiativer retter sig både mod at sikre og styrke biodiversiteten samt forbedre naturen i det åbne land og befolkningens muligheder for at opleve naturen. Det er organisationernes forhåbning, at ønskerne til politiske initiativer kan bidrage positivt til det kommende arbejde med en biodiversitetspakke, der igangsættes den 4. november 2019.

Fælles overordnede målsætninger

Danmark skal leve op til nationale og internationale forpligtelser på natur- og biodiversitetsområdet for så vidt angår kvantitative og kvalitative målsætninger. Det overordnede mål er at opnå en høj biodiversitet ved blandt andet at skabe gunstig bevaringsstatus for naturtyper, arter og økosystemer i samspil og med respekt for blandt andet:

- Et moderne og konkurrencedygtigt landbrugserhverv med fortsat mulighed for løbende udvikling og tilpasning til den nationale og globale efterspørgsel på danske høj kvalitetsfødevarer.
- Befolkningens muligheder for at opleve den danske naturs mangfoldighed og diversitet. En fortsat udvikling af mulighederne for naturoplevelser i Danmark skal sikre, at borgerne får glæde af den løbende natur- og biodiversitetsindsats og derigennem blandt andet får endnu større motivation til at passe på naturen.
- Levedygtige landdistrikter der er attraktive for bosætning og turisme.

Barrierer for styrket naturindsats

På trods af, at der både er en høj grad af vilje til handling og en høj grad af enighed om udfordringerne for natur og biodiversitet, så kan det konstateres, at resultaterne og udviklingen på området går i den forkerte retning. Dette skyldes blandt andet en række barrierer for en styrket naturindsats, som organisationerne er enige om kan beskrives under følgende overskrifter:

1. Manglende viden om natur og biodiversitet

- Naturovervågningen er i dag i udpræget grad rettet mod udmøntning af bindende forpligtelser over for EU, mens overvågning af den øvrige natur er mangelfuld. NOVANA-programmet overvåger kun de naturtyper og arter, som er beskyttet efter EU's naturdirektiver, hvilket betyder, at der mangler viden om store dele af Danmarks natur og biodiversitet. Udgangspunktet for konkret tematisk og geografisk prioritering og fastsættelse af målsætninger er derfor tilsvarende mangelfuldt, og der mangler i høj grad en "baseline" for de indsatser, der gennemføres både i og uden for Natura 2000 netværket. Dette skal ses i sammenhæng med, at der kun i meget lille omfang er gennemført effektmonitoring af de indsatser der er igangsat på natur- og biodiversitetsområdet (se endvidere punkt 4 – *Manglende evaluering og opfølgning på indsatser*).

Der er også et stort behov for at styrke den strategiske forskning på biodiversitetsområdet og sikre tilvejebringelse af yderligere viden om, hvordan man kan nå de ønskede mål for biodiversiteten.

Samtidig er der, hvis udviklingen for natur og biodiversitet skal vendes, behov for, at både lodsejere og den brede befolkning opnår en større viden om både konkrete værdier og potentialer på enkelte ejendomme og om natur og biodiversitet i bred forstand. En kommende indsats skal forankres bredt i befolkningen, så naturen gøres til en folkesag, og der gøres op med danskernes manglende viden om biodiversitet.

2. Mangel på konkrete og bindende målsætninger

Der er alene fastsat konkrete og bindende målsætninger for natur omfattet af EU's natur- og miljødirektiver. Der er i dag således ikke fastsat hverken klare strategiske eller konkrete mål for naturforvaltningen ud over mål fastsat for at udmønte EU's naturdirektiver og vandrammedirektivet. Dette betyder også, at der ikke er nogen forpligtelser til at iværksætte initiativer for naturtyper og arter, som ikke er omfattet af EU-forpligtelser, ligesom der heller ikke er fyldestgørende lovgivningsmæssige rammer, som sikrer sammenhæng mellem naturtypers og arters bevaringsstatus og iværksættelse af nødvendige forvaltningsmæssige initiativer ud over generelle mål om at stoppe tilbagegangen i biodiversiteten. For truede arter er der desuden en uklar ansvarsfordeling mellem stat og kommuner for så vidt angår iværksættelse af initiativer. Konsekvenserne af manglende målsætninger og ansvarsfordeling er grundlæggende, at der ikke igangsættes forvaltningsmæssige initiativer.

3. Mangel på målrettede virkemidler herunder positive incitamenter

- Der er i dag ikke sammenhæng mellem de politiske hensigtserklæringer om "mere natur" og virkemidler til udmøntning. Dette betyder, at selvom der i langt højere grad er kommet fokus på natur og biodiversitet på den politiske dagsorden, så er en meget stor del af den danske naturforvaltningsindsats fortsat finansieret gennem EU's landdistriktsprogram. Dette giver en række udfordringer – både i form af de ressourcer, der er til rådighed, samt evt. restriktioner i form af hvad midlerne kan bruges til. Fx har der fra flere sider været ønske om mulighed for engangskompensation til lodsejere i forbindelse med udtagning af arealer, men dette har ikke været muligt under de gældende rammer for EU's landdistriktsprogram. Tilsvarende har der været et stort ønske om mulighed for at anvende nationale midler til naturpleje af særlige værdifulde naturarealer, der ikke kan leve op til EU's krav om tilstand og aktiviteter. Samtidig er der begrænsede midler til kommunernes og statens forvaltning af de offentligt ejede naturarealer, eller til at fx kommunerne i højere grad kan påtage sig en faciliterende og koordinerende rolle over for lodsejere m.v.
- Udover manglen på ressourcer til naturforvaltningstiltag, og derved relativt begrænsede muligheder for at give direkte incitamenter i form af betaling eller kompensation til private lodsejere, er der også flere elementer af den gældende lovgivning, der giver et direkte negativt incitament til lodsejere i forhold til at gøre en indsats for naturen. Driftsbegrænsninger uden kompensation modvirker initiativer om naturgenopretning og -pleje samt indsatser for truede arter såvel som almindelige arter i kraftig tilbagegang. Generelt er der en oplevet frygt hos mange lodsejere for, at natur på bedriften kan være med til at spænde ben for en evt. fremtidig produktionsudvikling, ligesom det kan pålægge lodsejere uønskede byrder og restriktioner, og der er på denne baggrund lodsejere, der fravælger at gøre en aktiv indsats for naturen. Blandt lovgivning med negativt incitament for lodsejer til at gøre en indsats for naturen kan nævnes:
 - Den specifikke ammoniakregulering i husdyrloven (forekomst af ammoniakfølsom natur kan stille krav til maksimal ammoniakdeposition og derved spænde ben for udvikling af husdyrproduktionen)
 - Reglerne i naturbeskyttelseslovens § 3 (hvis et areal vokser ind i et beskyttet naturtiltag – evt. gennem plejetiltag eller lign. – mister lodsejeren den fulde råderet over arealet uden erstatning)
 - Artsfredningsbekendtgørelsen regler om beskyttelse af arter efter dansk lovgivning (hvis en beskyttet art indvandrer til et areal, mister lodsejeren den fulde råderet over arealet erstatningsfrit)
 - Naturbeskyttelseslovens regler vedr. arter på EU's habitatdirektiv (bilag IV).

- Der er således et overordentligt stort behov for at fjerne jordejernes oplevelse af, at det er en "straf" at huse eller udvikle natur og i stedet finde en måde at styrke de positive incitamenter til at genskabe og pleje natur fremfor at opretholde incitamenter til på lovlig vis at forhindre naturen i at udvikle sig (fx gennem opløjning eller ophør med pleje).
- Ud over den danske lovgivning er der også flere elementer i den europæiske landbrugspolitik, som er uhensigtsmæssige i forhold til fremme af mere natur og biodiversitet. Både hvad angår ordninger under landdistriktsprogrammet (især pleje af græs og naturarealer) og reglerne i grundbetalingen er der forhold, som virker modsatrettede med hensyn til et ønske om at skabe mere natur og biodiversitet. En del af disse forhold skyldes rammerne fastlagt i forordningen, men der er også områder, hvor det er den danske fortolkning af reglerne, uklarhed om reglerne eller myter, der er med til at skabe negative incitamenter.

4. Manglende evaluering og opfølgning på indsatser

- Der er alene i forhold til EU's natur- og vandrammedirektiv fastsat rammer for evaluering og opfølgning på de forvaltningsmæssige tiltag. Dette betyder, at der i vid udstrækning mangler systematisk opsamling og evaluering af effekten af den naturforvaltning, som er blevet gennemført gennem de seneste mange år. Dette gælder både konkrete projekter og lovgivnings-/reguleringsmæssige tiltag. Manglende opfølgning på gennemførte indsatser vanskeliggør en målrettet indsats, og det kan betyde, at der igangsættes tiltag og initiativer på naturforvaltningsrådet "i blinde" uden at trække på erfaringer fra tilsvarende projekter, ligesom effekten af mange gennemførte tiltag reelt ikke kendes. Formidling af resultater fra gennemførte initiativer er også helt centralt for at kunne opretholde engagement og positiv medvirken – ikke mindst fra private lodsejere.

5. Mangel på rekreativ infrastruktur i naturen og uklar lovgivning om adgang

- Der findes i dag ikke et sammenhængende netværk af naturnære stier og ruter i Danmark – en grøn rekreativ infrastruktur – med national planlægning, fælles standarder og mærkning af stierne, ligesom der ikke findes et samlet digitalt overblik over stier og ruter, der kan vise vej til de gode naturoplevelser i landet. Det findes ellers i en række andre sammenlignelige lande, men i Danmark er udviklingen af den rekreative infrastruktur ukoordineret nationalt og på tværs af kommuner. Ligeledes er den danske lovgivning om befolkningens adgang til naturen spredt i en række forskellige love og er kompleks, hvorfor det kan være svært for almindelige borgere at vide, hvor de må færdes i naturen.

Fælles grundlæggende principper for fremtidens naturforvaltning

På baggrund af ovenstående beskrivelse af barrierer og de overordnede målsætninger er organisationerne enige om en række grundlæggende principper, som bør følges i den fremtidige danske naturforvaltning.

1. Der skal iværksættes såvel akutte som langsigtede tiltag, der sikrer en rig natur og biodiversitet i Danmark i samspil med en række andre interesser som friluftsliv, jordbrug og liv i landdistrikterne. Det mest afgørende for at løse biodiversitetskrisen er flere og større arealer, hvor naturen kan udfolde sig på egne præmisser.
2. Naturindsatsen skal også komme befolkningen til gavn gennem bedre oplevelser for på den måde også at skabe en bedre forståelse for natur og biodiversitet bredt i samfundet.
3. Målsætninger skal være konkrete, forpligtende for myndighederne og tidsfaste, således at evaluering og løbende tilpasning af initiativer er mulig (adaptiv forvaltning).
4. Der skal være sammenhæng mellem de opstillede mål og virkemidlerne til udmøntning, og der skal i højere grad prioriteres midler til naturforvaltningen.

5. Staten skal gå forrest med konkrete og målrettede indsatser for truede arter og naturtyper herunder gennem etablering af større og sammenhængende naturområder på statsejede arealer.
6. Det må ikke være en "straf" for lodsejere at huse, pleje eller genskabe natur.
7. Der skal sikres den fornødne viden om både effekt af tiltag og behovet for konkret forvaltning.
8. Indsatsen for natur og biodiversitet skal som udgangspunkt hvile på principper om frivillighed og inddragelse af relevante interessenter med henblik på løbende overordnet prioritering såvel som inddragelse af de konkrete berørte jordejere tidligt, allerede i den indledende idéfase.
9. Der skal sikres positive incitamenter for private lodsejere – både sikring af tilstrækkelig betaling eller erstatning for rådighedsindskrænkninger m.v. og løbende tilpasning af lovgivning og regler.
10. Naturen yder ud over en herlighedsværdi også en økonomisk værdi i form af økosystemtjenester, som i dag er en integreret del af EU's naturforvaltning. Danmark bør tilsvarende anerkende, at naturen ikke alene er en udgift, men også rummer en økonomisk værdi.

Den rette prioritering af naturforvaltningsindsatsen

På trods af et overordnet ønske om tilstrækkelige midler til naturforvaltningsindsatsen vil der være behov for at prioritere indsatsen. Det er dog vigtigt at skelne mellem tiltag, som kræver større investeringer, og tiltag, hvor det kan være de lovgivningsmæssige rammer eller lign., der kan være med til at fremme en positiv udvikling. Følgende retningslinjer bør følges i forbindelse med prioritering og tilrettelæggelse af naturforvaltningsindsatser:

Brandmandens lov

1. Forvaltning af eksisterende naturområder med høj biodiversitet, truede eller sjældne naturtyper og arter skal prioriteres højere end genskabelse og beskyttelse af mere almindelige naturtyper og arter. Indsatser skal målrettes med tiltag, som giver en reel effekt på biodiversiteten.

Genskabelse og udvidelse af natur

2. Genskabelse af natur på fx landbrugsarealer og mindre værdifulde naturarealer kan være en langsigtet indsats med det formål at forøge områder med værdifuld natur. Indsatser for genskabelse af natur prioriteres højest inden for Natura 2000-områder og omkring andre værdifulde naturområder fx i Grønt Danmarkskort med henblik på også at øge arealerne af natur, som understøtter en høj biodiversitet såvel som sammenhængen i naturen.

Natur i landbrugslandet

3. Vildt- og bivenlige tiltag udgør sammen med mere permanente landskabselementer såsom læhegn, markveje, markskel og udyrkede arealer levesteder og ledelinjer for arter, som trives i landbrugslandskabet. De udgør "trædesten" for en række arter og medvirker til at skabe sammenhæng i naturen, og de er dermed væsentlige for en række arter tilknyttet agerlandet og for at styrke økosystemerne og fødekæderne i agerlandet.

Synergier:

4. Potentialet for at udnytte synergier mellem biodiversitet, natur, miljø, klima og driftsmæssige forbedringer skal udmøntes i videst muligt omfang.

Konkrete ønsker til politiske initiativer rettet mod de beskrevne barrierer

Ad 1. Manglende viden om natur og biodiversitet

- **Naturovervågningen skal styrkes**

Der er behov for, at naturovervågningen styrkes markant, således at det faglige og faktuelle vidensgrundlag for at udrede behov og siden prioritere, tilrettelægge og målrette indsatser tilvejebringes for naturtyper og arter både inden for og uden for Natura 2000. Endvidere er der behov for i højere grad at kunne måle effekten af fremtidig naturforvaltning, hvilket forudsætter udarbejdelse af en baseline for naturens tilstand.

- **Midler til forskning og effektmonitoring**

Der bør afsættes flere midler til strategisk forskning, som kan være med til at klarlægge, hvordan de mål, der opstilles for natur- og biodiversitet, bedst nås, og så der sikres en forvaltningsindsats, der hviler på et fagligt grundlag. Der bør endvidere sættes midler af til effektmonitoring i forhold til de forvaltningstiltag, der gennemføres (se endvidere ad. 4 – *Manglende evaluering og opfølgning på indsatser*).

- **Viden og facilitering til lodsejere**

Mange lodsejere mangler viden om de naturværdier eller potentialer, de har på deres arealer. Der er derfor behov for at få mere viden ud til ejere – både gennem naturplaner eller lign. samt gennem facilitering og direkte rådgivning målrettet den enkelte lodsejer eller anden naturforvalter fx i forbindelse med pleje eller andre frivillige naturforvaltningsaktiviteter. Samtidig bør der ske en styrkelse af undervisning i natur og biodiversitet på landbrugsuddannelsen.

- **Styrket indsats over for befolkningen**

Der skal gøres en indsats for at øge befolkningens viden om natur og biodiversitet, således at en kommende indsats for at vende udviklingen forankres bredt. Der er særligt behov for at se på, hvordan børn og unge kan opnå større viden og kendskab til naturen – ikke mindst ved at komme mere ud og få oplevelser i naturen.

- **Etablering af Biodiversitetsråd**

Der bør etableres et Biodiversitetsråd med det formål at rådgive den til enhver tid siddende miljøminister i spørgsmål om natur og biodiversitet. Rådet skal gennem sin opbygning sikre inddragelse af både forskere og organisationer.

- **Økosystemtjenester**

Et levende landskab, der sikrer biodiversiteten i det danske landskab, og som sikrer befolkningen adgang til naturværdierne, har en høj værdi i sig selv. Dette er dokumenteret i mange undersøgelser. I de politiske beslutninger er der dog en tendens til, at disse værdier alt for sjældent regnes med, hvilket kan give et misvisende billede af de samlede samfundsmæssige værdier ved en naturforvaltningsindsats. Derfor bør man fremover i Danmark i højere grad sammenholde værdier leveret af naturen med omkostningerne ved at tage vare på den. EU Kommissionen har udviklet metoder til at opgøre de reelle økonomiske værdier, der leveres igennem økosystemtjenester, og der findes således anerkendte modeller til disse beregninger. I ”Midtvejsevalueringen af EU's Biodiversitetsstrategi” opgjordes den samlede årlige værdi af Natura 2000-områdernes økosystemtjenester til mellem 200 og 300 mia. Euro/år. Og omkostningerne ved ikke at nå EU's overordnede biodiversitetsmål for 2020 blev skønnet til at være 50 mia. EUR/år.

Ad 2. Mangel på konkrete og forpligtende målsætninger

- **Ambitiøs artsforvaltningsplan med fokus på mål og virkemidler**
2262 danske arter er optaget på rødlisten som truede arter og har derfor behov for en forvaltningsmæssig indsats, hvis de skal sikres en fremadrettet gunstig status. Der bør derfor udarbejdes en artsforvaltningsplan, som opstiller konkrete mål for arterne ud fra SMART-princippet¹ og angiver virkemidler til at opnå den ønskede status. Det bør både være en plan, der kan fungere som ramme for en generel indsats, og som kan bruges som afsæt for udarbejdelse af individuelle forvaltningsplaner for enkelt arter eller bestande. Sideløbende bør der afsættes midler til en målrettet artsforvaltning både for arter, som er omfattet af forpligtelser i EU's naturdirektiver, og øvrige arter, således at der er en klar sammenhæng mellem mål og midler. En overordnet artsforvaltningsplan bør endvidere fastlægge en klar ansvarsfordeling mellem stat og kommune.
- **Mål for forvaltning af naturtyper**
Forvaltningen af den lysåbne natur er på mange områder målrettet de internationale forpligtelser i Natura 2000-områderne. Dette betyder, at naturen uden for Natura 2000-områder i mange tilfælde ikke prioriteres, og derved er der en meget stor del af den danske natur, som ikke forvaltes målrettet, eller som reelt ikke forvaltes. Der er derfor behov for, at der også opstilles SMART-mål for den lysåbne natur uden for Natura 2000-områderne, og at det sikres, at der løbende afsættes ressourcer til den fornødne målrettede indsats, således at der også her er sammenhæng mellem mål og virkemidler.

Ad 3. Mangel på målrettede virkemidler herunder positive incitamerter

- **Prioritering af midler til en multifunktionel jordfordelingsfond**
Der er bred enighed om, at multifunktionel jordfordeling er et meget hensigtsmæssigt værktøj til at gennemføre en jordreform, der kan være med til også at sikre flere arealer til udvikling af natur og biodiversitet herunder mere sammenhængende natur. Den multifunktionelle jordfordeling kan på landskabsniveau sikre synergi mellem miljø, klima, natur, fritid, økonomi og udvikling i landdistrikterne i både stor og lille skala og kan være med til at udmønte det store potentiale, der er for at udnytte sådanne synergier. Den multifunktionelle jordfordeling tager udgangspunkt i lokale ønsker og potentialer og vil sikre en tidlig inddragelse af berørte lodsejere. Gennemførelsen af multifunktionel jordfordeling forudsætter, at der afsættes midler til en multifunktionel jordfordelingsfond med det foreløbige formål at ændre anvendelsen af op mod 100.000 ha landbrugsjord.
- **Gennemgang af eksisterende lovgivning med fokus på negative incitamerter og barrierer**
Mange lodsejere oplever, at det at have natur på bedriften kan betyde, at man begrænses i den driftsmæssige udvikling. Dette betyder, at man som lodsejer ofte vil være tilbageholdende med at indgå i naturforvaltningsindsatser. For at komme denne negative incitamentsstruktur til livs er der behov for en gennemgang og revision af eksisterende lovgivning og regler med fokus på negative incitamerter for naturindsatsen. Blandt lovgivning som bør revideres i den forbindelse er:
 - Modernisering af husdyrlovens specifikke ammoniaklovgivning, således at der skabes bedre vilkår for både den ammoniakfølsomme natur og de berørte husdyrproducenter herunder midler til erstatning til udfasning af bedrifter, der er u hensigtsmæssigt placeret i forhold til ammoniakfølsom natur.
 - Modernisering af vandløbsloven med henblik på at fremme biodiversiteten i vandløb jf. anbefalingerne fra "Ekspertudvalget til ændret vandløbsforvaltning".
 - Reglerne i artsfredningsbekendtgørelsen vedr. erstatningsfri beskyttelse af levesteder.

¹ SMART mål: Specifikke, Målbare, Ambitiøse, Realistiske, Tidsbestemte

- Der skal endvidere ses på muligheden for en differentieret naturbeskyttelse, således at ny natur etableret på frivillig og privat basis ikke afkaster de samme krav som eksisterende natur – fx i forhold til den specifikke ammoniakregulering.
- **Revision af EU's landbrugspolitik med fokus på natur og biodiversitet**
EU's landbrugspolitik (CAP) skal revideres, og i den forbindelse skal det sikres, at der gennem den grønne arkitektur i CAP'en understøttes en positiv incitamentsstruktur, der fremmer en målrettet og kvalificeret indsats for naturen og levestederne i landbrugslandet samt fjerner barrierer, som hindrer udvikling mod mere biodiversitet. CAP'en skal implementeres, så der både understøttes en positiv udvikling af levesteder og fødekæder i landbrugslandet samt et rentabelt landbrug, der bidrager positivt til klima og miljø. En mulighed vil eksempelvis være at sikre, at lodsejerne kan bevare tilskuddet til deres arealer, selvom de vokser ind i en mere naturlignende tilstand (den såkaldte bruttoarealmodel). Samtidig skal muligheden for etablering af "Ecoschemes", der bidrager til at understøtte naturindholdet i landbrugslandet, undersøges.
- **Opdatering af "Barrierekataloget" vedr. naturpleje**
Naturstyrelsen, Naturerhvervsstyrelsen og Landbrug & Fødevarer udarbejdede i 2015 det såkaldte "Barrierekatalog", der analyserede de udfordringer, lodsejere møder i forbindelse med naturpleje. Der er behov for en opdatering af dette katalog med fokus både på lodsejers og dyreholderes udfordringer men også med fokus på, hvordan plejeordninger og plejeindsats bedre kan understøtte målet om mere biodiversitet, og hvilke u hensigtsmæssigheder der i den forbindelse er i de eksisterende ordninger. Herunder bør sættes fokus på problemstillingen med samgræsning af skov- og landbrugsarealer, der som udgangspunkt ikke er muligt i dag, men som rummer store fordele for både biodiversiteten og dyreholdere.
- **Større sammenhængende naturområder**
En afgørende forudsætning for at styrke biodiversiteten i det danske landskab er, at der skabes større sammenhæng i naturen – herunder etablering af større, sammenhængende naturområder, der giver plads til naturlige processer og naturlig dynamik. Men kommunernes muligheder for at realisere sådanne sammenhængende områder er i dag udfordret af både økonomiske og reguleringsmæssige barrierer. Der er derfor behov for at styrke kommunernes muligheder for at gennemføre en sådan sammenhængende planlægning, der kan sikre større sammenhæng i Danmarks natur – blandt andet gennem tilvejebringelse af velegnede og tilstrækkelige virkemidler, der hviler på principper om inddragelse og en positiv incitamentsstruktur.
- **Styrket beskyttelse af § 3 arealer**
I forbindelse med den varslede undersøgelse af muligheden for at forbyde sprøjtning og gødskning i beskyttede naturområder (§ 3-arealer) bør mulighederne for at sikre positive incitamenter for landmanden gennem kompensation for værditab undersøges. Samtidig skal det undersøges, hvordan det fremadrettet kan sikres, at arealerne plejes således, at naturværdierne opretholdes.
- **Flere nationale midler til naturpleje**
Der bør afsættes nationale midler til målrettet pleje af særligt værdifulde naturområder, som kræver en indsats, der ikke kan rummes af ordninger under EU's landdistriktsprogram, som det ser ud i dag. Dette er i dag ikke en opgave, der løftes tilstrækkeligt gennem de eksisterende finansieringskilder. Dette kan fx være helårsgræsning eller differentieret afgræsning af særligt sårbare naturområder. En sådan nationalt finansieret naturplejeindsats skal følges op af direkte og målrettet rådgivning til lodsejere. De nationale midler skal supplere de tilskudsordninger, der udbydes under EU's landdistriktsprogram.

- **Øget fokus på biodiversitet ved etablering af skov**
Ny skov kan, ud over produktion af træ, også bidrage til bedre natur, klima, grundvand og friluftsliv. I forhold til biodiversitet har forskere senest i forbindelse med servicetjekket af Naturstyrelsen fx påpeget vigtigheden af flere åbne skovlandskaber som et vigtigt virkemiddel til at skabe højere biodiversitet, hvilket så vidt muligt også bør omfatte store urørte skovområder med skovgræsning. I den forbindelse bør tilskudsordningerne til skovrejsning gennemgås og justeres, så de i højere grad giver mulighed for at bidrage til at skabe højere biodiversitet, mere naturlige processer og skovetablering gennem fri succession samt sikrer flere og bedre naturoplevelser for befolkningen.
- **”Vildskab” / Rewilding som værktøj i naturforvaltningen**
Der er i de senere år blevet peget på, at ”rewilding”, hvor naturlige processer tilstræbes genskabt på større naturarealer, kan være et centralt virkemiddel i naturforvaltningen. Der bør derfor gennemføres en udredning af potentialerne i rewilding på kort og langt sigt under danske forhold med fokus på både biodiversitet, økonomi, dyrevelfærd, etiske forhold og potentielle konflikter med andre interesser. Vidensopsamlingen kan blandt andet baseres på erfaringsopsamling fra pilotprojekter, der foreslås igangsat i større sammenhængende områder, som kan bidrage til inspiration for fremtidige projekter.
- **Staten bør gå foran**
Staten skal gå forrest med konkrete og målrettede indsatser for truede arter og naturtyper herunder gennem etablering af større og sammenhængende natur på statsejede arealer. Virkemidler hertil kunne bl.a. være den varslede biodiversitetsplan samt store nationalparker og en naturzone* på offentlige arealer, hvor biodiversitet og friluftsliv har forret.

*Naturzonebegrebet skal tjene til at fremme biodiversitet, styrke naturbeskyttelsen og fremme danskernes mulighed for at opleve enestående natur og et varieret friluftsliv, der både tager hensyn til den stille beskuer og aktive brugere af naturen *f.eks.* cyklisten, lystfiskere og jægere. Da begrebet Naturzone ikke er defineret, er der brug for en sådan definition, med inddragelse af organisationer der i det daglige arbejder med naturen og er aktive i den samt lodsejerorganisationer.

Ad. 4. Manglende evaluering og opfølgning på indsatser

- **Effektvurdering og evaluering af tiltag**
Der er enighed om, at det er en stor mangel ved dansk naturforvaltning, at man kun i begrænset omfang har gennemført effektvurdering og evaluering af de naturforvaltningstiltag og projekter, der er gennemført. Der bør derfor indføres obligatorisk prioritering af midler til opfølgende monitoring og evaluering i forbindelse med større naturforvaltningsindsatser samt støtteordninger, der har naturfremme som formål.
- **Opfølgning på tidsbegrænsede tiltag**
En stor del af den danske naturforvaltning sker gennem tidsbegrænsede aftaler – fx gennem EU’s landdistriktsprogram. Dette er med til at sikre en afgørende fleksibilitet for lodsejerne, men kan i visse tilfælde være en udfordring for kontinuiteten i naturforvaltningsindsatsen – ikke mindst hvis der er tale om områder, som har været forvaltet i en længere periode, fx 20-årige MVJ-ordninger. For at sikre den bedst mulige udnyttelse af naturforvaltningsmidlerne vil det være hensigtsmæssigt, hvis der ved ophør fx af længerevarende frivillige naturforvaltningstiltag sker en målrettet dialog med lodsejere om, hvilke muligheder der er for evt. at opretholde en indsats på de pågældende arealer, ligesom det bør sikres, at naturforvaltningsindsatsen ikke ophører på grund af manglende ressourcer.

Ad 5. Mangel på rekreativ infrastruktur i naturen og uklar lovgivning om adgang

- **Naturnær rekreativ infrastruktur**

Der bør etableres en national naturnær rekreativ infrastruktur, der kæder Danmarks natur sammen på tværs, så flere får glæde af naturen. Initiativet bør som minimum rumme tre elementer:

- 1) Et net af naturnære stier og ruter over hele landet, der binder naturen sammen, og som tager udgangspunkt i eksisterende og planlagt natur – en form for grøn margueritrute til den store og lille natur. Der skal i den forbindelse ses på samspillet med eksisterende sti- og rutenetværk/koncepter.
- 2) Et sæt af standarder, der sikrer en høj natur og oplevelsesværdi i tilrettelæggelsen af stierne. Det skal blandt andet sikre, at stierne går i naturen og ikke langs trafikerede asfaltveje. Det skal også sikre, at stierne kan bruges af mange forskellige brugere.
- 3) En digital platform der skaber overblikket over stier, ruter og naturoplevelser – for både borgere og internationale turister. Finansieringen kan oplagt sammentænkes med eksisterende midler til området samt evt. medfinansieres af private fonde m.v.

- **Gennemgang af adgangslvgivningen**

Det bør nedsættes et udvalg bestående af de væsentlige interessenter på området til at se på mulighederne for at øge tilgængeligheden til naturen således, at flere kan få større glæde af den danske naturs mangfoldighed under hensyntagen til forstyrrelsesfølsomme arter. Et sådan udvalg skal blandt andet lave en samlet gennemgang af lovgivningen om adgang til naturen med henblik på at fjerne eventuelle uhensigtsmæssigheder i lovgivningen samt se på, hvordan nye adgangsformer på bedst indpasses i gældende lovgivning. Endvidere bør der ses på adgangsmulighederne i forbindelse med udvikling af ny natur og nye naturtyper.

- **Friluftslivet skal tænkes med i naturindsatserne**

Det skal sikres, at friluftsliv og befolkningens mulighed for at komme ud i naturen tænkes med ind i naturforvaltningen. En indsats for natur og biodiversitet bør også være med til at højne befolkningens naturoplevelser. For at sikre, at både lodsejeres, naturen og naturgæsternes interesser varetages bedst muligt, kan friluftsdimensionen indgå i de projekter, hvor det vil give mening. Dette kan fx gøres ved, at lodsejere i forbindelse med indgåelse af aftaler om et naturprojekt frivilligt kan tilvælge et ekstra tilskud for at lade arealerne være åbne for offentligheden, ligesom det i den offentlige naturforvaltningsindsats skal indtænkes, hvordan befolkningen bedst får mulighed for at opleve de pågældende naturværdier.

November 2019

Danmarks Biavlerforening

Danmarks Naturfredningsforening

Danmarks Jægerforbund

Dansk Ornitologisk Forening

Friluftsrådet

Landbrug & Fødevarer

Økologisk Landsforening